

Begravede tønder med kemikalieaffald Tikkende bomber?

*John Flyvbjerg, Region Hovedstaden
ATV møde om lossepladser 24.09 2020*

EN DEL AF

**GREATER
COPENHAGEN**

Tak til mange forskellige bidragsydere...

- *Force Technology*
Lisbeth R. Hilbert og Torben Jensen
- *Orbicon*
Kim Haagensen mfl.
- *Rambøll:*
Jørgen Ringgaard mfl.
- *Nationalmuseet*
Henning Matthiessen
- *DR P1 – "Efterforskerne"*
- *Region Hovedstaden*
Nina Tuxen, Rikke M.V. Howitz, Hanne Jørgensen, Mette Dahl, Dorte Jacobsen m.fl.

Problemstilling:

- Standard undersøgelser giver et øjebliksbillede af forurenings-situationen – som så er udgangspunktet for risikovurderinger
- Hvordan skal vi risikovurdere ift. en forurening, som endnu ikke er opstået (kemikalieaffald indkapslet i beholdere)?

Disposition:

- Hvad fortæller øjenvidnerne?
- Hvad ved vi om korrosion af metaller i jord- og grundvandsmiljøer?
- Kan vi ikke bare finde tønderne – og grave dem op?
- Overvejelser vedr. risikovurdering og overvågning af ”tikkende bomber”

Øjenvidnerne: Sådan foregik dumpningen af kemikalieaffald fra Lars Foss kemi omkring Fredensborg i begyndelsen af 1970'erne

Kilde: Efterforskerne på DR P1 d. 23.10 2017 "Gravkøer leder efter gifttønder"

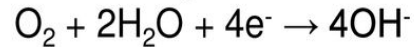

Hvad er korrosion?

Anodisk reaktion, jern nedbrydes og elektroner frigives

Katodisk reaktion, elektroner forbruges:

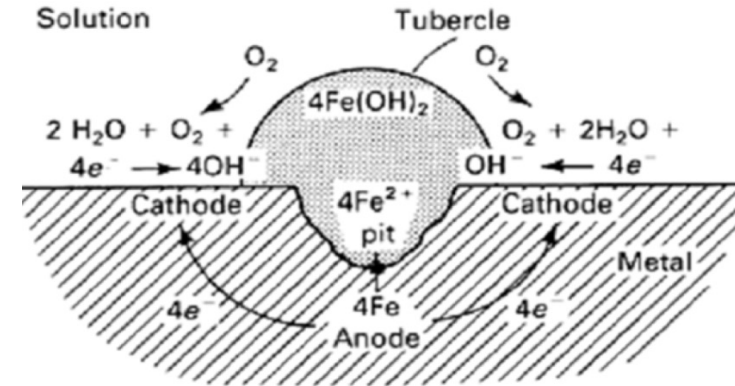

Sumproces (rust):

Påvirkes af en lang række miljøparametre:

- Redoxforhold
- Fugtighed
- pH og syredannende processer
- Ionstyrke/saltindhold
- Mikrobiel aktivitet
- Udfældninger
- Det indkapslede kemikalieaffald

Systematiske studier af korrosion af metaller i jord- og grundvandsmiljøer:

- Stålkonstruktioner i jord
- Arkæologiske studier
- Deponering af radioaktivt affald i undergrunden

Våbenofring fra år 450-475 – udgravet fra mose i 1990-1991

Kilde: Nationalmuseet.

Henning Matthiesen, Eva Salomonsen, Birgit Sørensen (2004): The use of radiography and GIS to assess the deterioration of archaeological iron objects from a water logged environment. *Journal of Archaeological Science* 31 (2004) pp 1451-1461

Region Hovedstaden

Rester af tysk krigsfly, som styrtede ned nordjysk mose i 1944. Opgravet i 2017

Foto: TV2 Nord

Stålplade med overfladisk rustdannelse og grubetæring

Foto: Force Technology

Materiale	Jordens redox-miljø	Korrosions hastighed ($\mu\text{m}/\text{år}$)	Tid til gennemtæring af 1 mm plade (år)
Stål	Iltet/oxideret	20 ¹ 40 – 80 ² > 80 ³	50 13 – 25 < 13
	Iltfrit/reduceret	< 1 ¹ 2 ² 10 ³	>1000 500 100
Aluminium	Iltet/oxideret	33 -150 ³	7 – 30
	Iltfrit/reduceret	Samme hastighed som i iltet miljø – eller større	7 – 30
Zink	Iltet/oxideret	5 – 20 ²	50 – 200
	Iltfrit/reduceret	Samme hastighed som i iltet miljø – eller større	50 - 200

1: Laveste korrosionshastigheder
2: Middel korrosionshastigheder
3: Grubetæringshastighed – kan være 5 – 10 gange middel korrosionshastigheden

Kan man finde tønderne – og grave dem op?

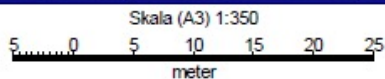
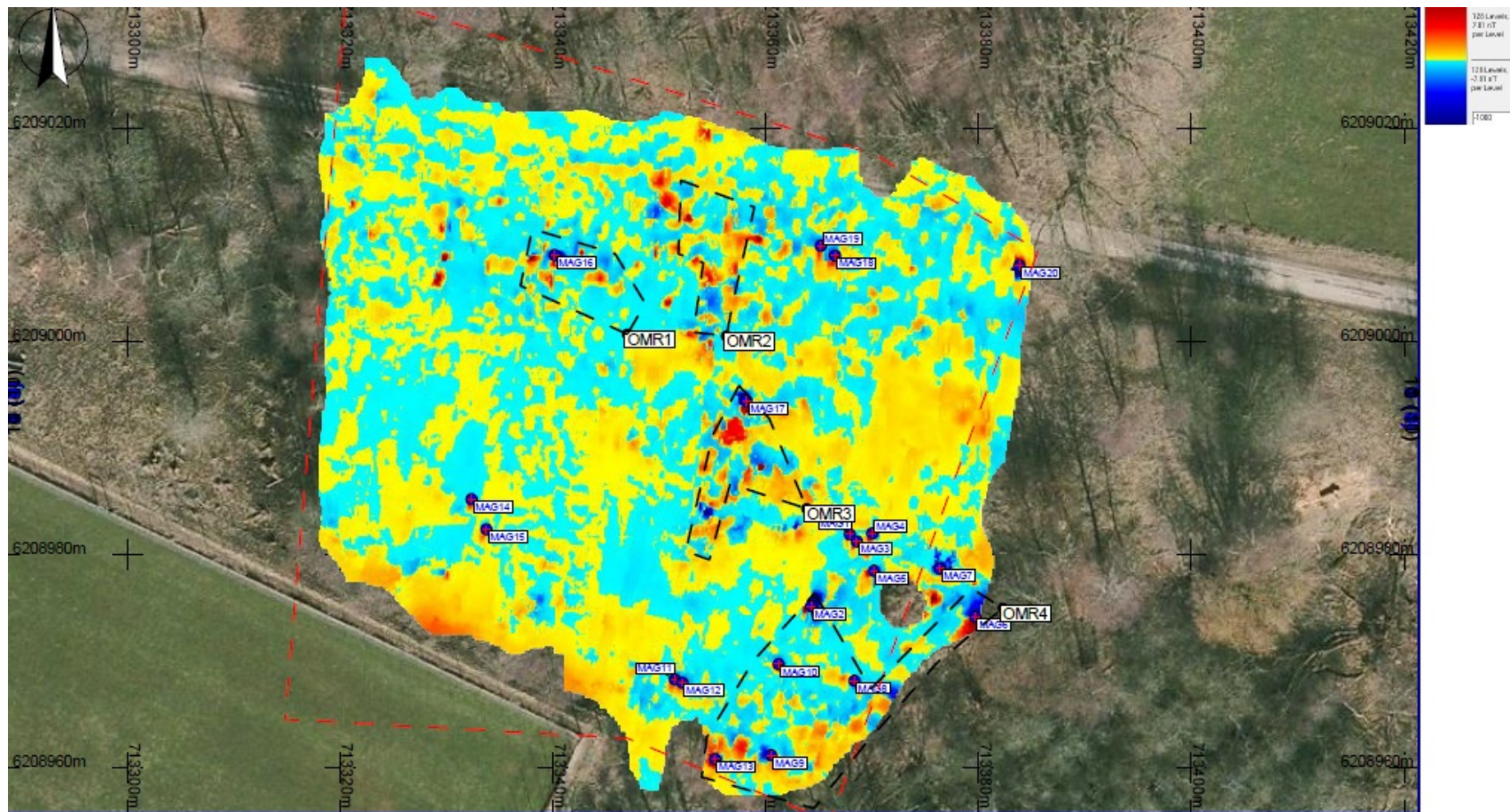
Case – Kastanievej 42, Fredensborg:

- Gode, pålidelige vidneudsagn om dumpning
- Ingen forurening af betydning i jord og grundvand

- Geofysisk undersøgelse
  - Georadar (GRP)
  - Magnetometer (MAG)
  - Metaldetektor (EMD)

Foto: Rambøll

Geofysiske undersøgelser – Kastanievej, Fredensborg

Geodæsi
Koordinatsystem: UTM32/ETRS89

Sensor Detaljer
Positioneringssystemer:
Trimble SP5855 GNSS med RTK korrektion fra GPSNET
OXTS Inertial+ Inerti Navigations System

Måleudstyr:
GPR: 3D Radar GeoScope MkIV med DXG1820 antenne
MAG: Sensys MXPDA 5 kanals gradiometer array
EMD: Sensys EMD-2 3 kanals metaldetektor

Rev.	Dato	Tegnet	Kontrol	Godkendt
1	2017-10-17	JRI	RGW	JRI

Projekt nr. 1100005494-007 Skala 1:350 (Papir størrelse A3)

Region Hovedstaden. Kastanievej 42
MAG med områder

Geofysisk scanning
efter begravede affaldstønder

RAMBOLL

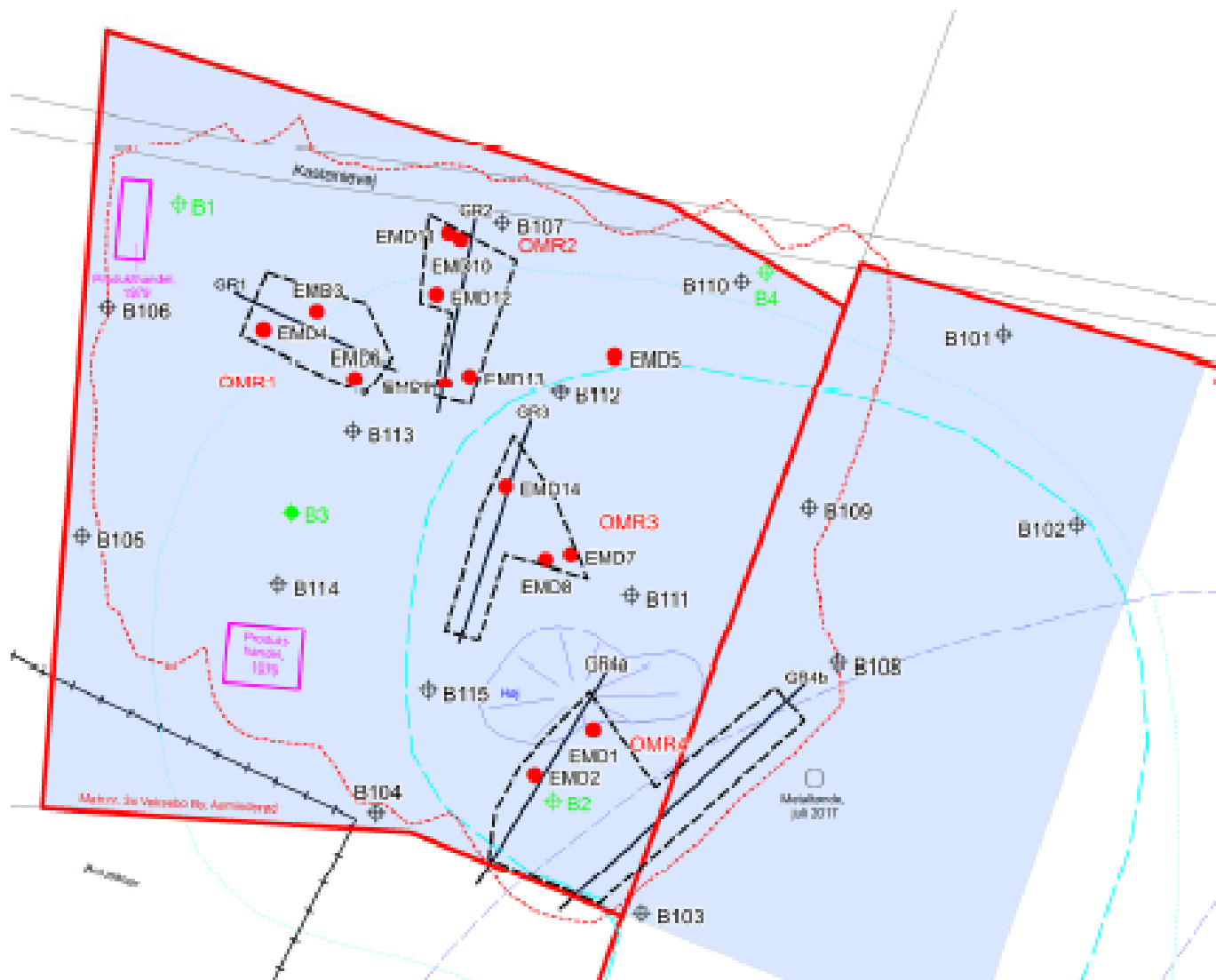
Ramboll Danmark
Hønnemanns Allé 53
DK-2300 København S
Tlf. +45 5161 1000
Web. www.ramboll.dk

Tegningsnr.
9

Signatur

- MAG1-MAG20. Punktanomaler fra MAG
- Matrikel 3x
- OMR1-OMR4 Områder med mulige tønder
- Røde farver: høj amplitude. Blå farver: lav/negativ amplitude

Plan for boringer og graverender – Kastanievej, Fredensborg

Søgegravninger, Kastanievej, Fredensborg

Søgegravninger, Kastanievej, Fredensborg

Overvejelser-1:

Vurdering af risiko:

- Det forekommer *ikke sandsynligt*, at *alle* tønder dumpet frem til starten af 1970'erne ligger intakte i jorden i dag – fordi:
  - Nogle tønder har formodentlig været utætte, allerede da de blev dumpet
  - Der er gået hul på andre tønder i forbindelse med dumpningen og pga. efterfølgende vand- og jordtryk.
  - Nogle tønder kan have ligget i et iltet miljø i en periode umiddelbart efter dumpningen
- Det må derfor forventes at en vis udsivning allerede har fundet sted.
- En mulig forklaring på, at der ikke påvises kraftig forurening kan være, at udsivende forureningsstoffer er omsat ved naturlig nedbrydning i grundvandet.
- Fremtidig udsivning fra intakte tønder i iltfri miljøer vil måske foregå langsomt, da gennemtæringen af tønderne sker langsomt. Det er derfor sandsynligt, at fremtidig spredning af udsivende stoffer vil blive begrænset af naturlige nedbrydningsprocesser i mosen/lossepladsen.

Overvejelser-2:

Overvågning:

- Monitoringsprogrammer, som skal kunne fange den eventuelle "tikkende bombe" kan blive meget omfattende og langvarige. Kræver meget nøje overvejelser vedr. målsætning, forventet udbytte, stop-kriterier mv.
- *"Er det således først erkendt, at der med stor sandsynlighed findes sådanne tikkende bomber i lossepladsen, og har man valgt at igangsætte en monitoring, er det meget svært at finde tekniske argumenter for at stoppe monitoringen uden at have egentlige alarmer"*

citat fra AVJ's Håndbog i grundvandsmonitoring ved ukontrollerede fyld og lossepladser (1999), udarbejdet af Rambøll og DTU

...så det korte af det lange:

- Ingen lette løsninger – og i praksis et prioriteringsspørgsmål

Sammenfatning:

Korrosion af metalbeholdere i jord- og grundvandsmiljøer:

- **iltede forhold:** Hurtig gennemtæring (fra få år til max. 50 år)
- **iltfrie forhold:** Gennemtæring kan tage flere hundrede år. Hurtigere gennemtæring kan dog også forekomme i anaerobe miljøer.

Kan vi finde tønderne?:

- Det er *ikke* lykkedes Region H at finde nedgravede tønder ved hjælp af geofysiske metoder på tre forskellige lokaliteter, hvor der er foregået dumpning i start 1970'erne
- Ingen af stederne er der fundet kraftig forurening i grundvandet

Overvågning:

- ....er selvfølgelig en mulighed – men det kan blive en langvarig affære, så tænk over stopkriterierne

Overvejelser:

- Måske udgør ”tikkende bomber” i virkeligheden ofte en ret begrænset risiko...

